

PERSONALITĂȚI DE PE MERIDIANELE UNIVERSULUI ȘTIINȚIFIC

Gheorghe LAZĂR

Este *fondatorul învățământului în limba română*, s-a născut la data de 5 iunie 1779 în localitatea Avrig, situată la 25 km de Sibiu, mergând înspre Brașov, și atestată documentar încă din 1364. Părinții săi, Gheorghe și Mărie Lăzăroaie, țărani înstăriți, vroiau ca fiul lor să devină preot în sat, așa cum doreau mulți săteni din acea vreme. Avea nouă ani când a început Școala primară în Avrig, avându-l ca dascăl pe Ioan Barac cu care a păstrat legătura mulți ani. S-a dovedit un elev eminent, așa că învățătorul și preotul din sat, Ioan Racotă, îl îndeamnă să continue învățătura la Gimnaziul Piaristilor din Cluj, pe care l-a absolvit în 1806.

Elev și meditator. Doar în primul an a obținut calificativul bine, apoi a fost declarat în fiecare an "*eminent*". Menționez că Ordinul piarist este un ordin călugăresc romano-catolic înființat cu scopul de a educa tineretul în spirit religios. Școala piaristă din Cluj a fost înființată la data de 7 iunie 1776.

În a doua parte a studiilor, numite și gimnaziul superior, și-a îndreptat atenția în special asupra filozofiei și dreptului. Pentru a se întreține a dat lecții particulare fiului unei familii de intelectuali din Cluj, Gyulay Khun. Aici a avut acces la o bibliotecă bogată dar a întâlnit și alți intelectuali ai vremii printre care Samuel Crișianul, profesor de logică.

Datorită condițiilor materiale, aproape doi ani, între 1801 și 1802, a studiat la Gimnaziul Piaristilor din Sibiu, perioadă în care Consistoriul din Sibiu, având în vedere calitățile sale, l-a selecționat pentru a deveni propovăduitor al

catolicismului. După absolvirea gimnaziului a primit o bursă de 200 florini pe an și a plecat la Viena pentru a studia teologia cu cei mai renumiți profesori.

Student la Viena. Spiritul său analitic l-a îndepărtat de școala religioasă rigidă și l-a îndreptat spre studiul laic al filozofiei, istoriei și matematicii. În perioada 1806-1809, când Austria a fost ocupată de armatele lui Napoleon I, Gheorghe Lazăr a lucrat ca topograf pentru acesta, alături de alți studenți concentrați. Cunoștințele și experiența dobândite atunci, i-au fost de mare folos mai târziu pentru ași câștiga existența, iar mai apoi la pregătirea topografilor din Țara Românească.

La Viena a publicat mai multe articole cu caracter pedagogic, în care își expune concepțiile sale privind cugetarea liberă și admirația pentru valorile enciclopedice, pentru concepțiile democratice. Această schimbare de atitudine a lui Gheorghe Lazăr i-a determinat pe susținătorii săi din Consistoriul din Sibiu să nu-i mai acorde încrederea pentru a ocupa un post de preot.

Profesor de școală elementară la Sibiu. A funcționat, timp de patru ani, între 1811 și 1815, ca profesor la o școală elementară de teologie din Sibiu, cu un salariu de mizerie de 300 de florini pe an, venit pe care l-a avut și ca student la Viena. A încercat să tipărească unele lucrări cu caracter educativ dar a fost împiedicat. Ca urmare a mai multor nedreptăți care i s-au făcut, inclusiv evacuarea din locuința primită în cadrul școlii, pleacă în Țara Românească.

Elaborarea planului de organizare a școlii în Țara Românească. La recomandarea fostului său învățător din sat, Ioan Barac, stabilit între timp la Brașov, este primit de logofeteasa Cantica Bărcăneasa ca învățător particular pentru fiii săi. Îl suie în caleașca sa și îl trece munții în Țara Românească, bazându-se și pe faptul că era rudă cu Grigorie Dimitrie Ghica, devenit ulterior Domn al Țării Românești.

A lucrat ca inginer topograf pe moșia banului Constantin Bălăceanu care avea și atribuții privind coordonarea școlilor din Țara Românească. Împreună cu Iordache Golescu, cu Ioan Văcărescu, cu mitropolitul Dionisie au pus la punct un plan amplu de organizare a școlii pe trei grade, începând cu școala primară, apoi învățământul mediu și continuând cu învățământul superior, universitar. Datorită reputației de inginer și geometru, pe care și-o câștigase în capitala țării, Gheorghe Lazăr are

șansa “să prezinte personal în Divanul cel mare al țării, în fața Domnitorului și în fața dascălilor de la Academia grecească din Schitul Măgureanului, planul său de organizare a unei Academii cu științe în limba română, cuprinzând școlari de la cei “de tot neștiutori” pînă la matematicieni virtuoși, filozofi și juriști....”

Divanul țării a discutat acest plan aproape trei luni, dar la data de 6 martie 1818 a aprobat planul propus de Gheorghe Lazăr.

Prima școală românească la Sf.Sava. La 24 martie 1818, a început activitatea didactică cu predare în limba română la Școala de inginerie hotarnică românească. Localul, deși situat în centrul Bucureștiului, fostele chilii ale mănăstirii Sf. Sava, era impropriu pentru o școală. Elevii acestei școli erau copiii micilor meseriași și ai târgoveților. Cei cu dare de mână mergeau în continuare la școlile grecești.

Gheorghe Lazăr a elaborat mai multe manuale prin care a contribuit la crearea terminologiei științifice și tehnice în limba română. Se amintește “*Aritmetica matematicescă*” și “*Trigonometria cea dreaptă*”, adică trigonometria plană. I s-au alăturat și alți cărturari: Eufrosin Poteca, Ion Eliade Rădulescu. A introdus discipline noi precum geometria, filosofia, geografia, gramatica.

Scriind noile manuale, prin traducerea sau compilarea celor utilizate în Europa, Gheorghe Lazăr a contribuit la crearea terminologiei științifice și tehnice în limba română. Termeni precum adunare, scădere, înmulțire, împărțire, latură, triunghi, sin, cosin, punct, linie, poligon, trapez au fost introduși de Gheorghe Lazăr și își păstrează forma și azi. Desigur, alți termeni au suferit schimbări radicale, alții s-au pierdut în timp, așa cum se întâmplă, de altfel și astăzi.

În felul acesta, Gheorghe Lazăr a demonstrat că limba română poate fi folosită pentru a transmite cunoștințe de bază, cunoștințe ingineresti dar și cunoștințe de filozofie, disciplină considerată, la vremea respectivă, piatra de încercare a unei limbi superioare care poate fi folosită în învățământul universitar. Până la înființarea școlii de la Sf.Sava, numită de Gheorghe Lazăr “*Academia cu științe*”, filozofia era predată numai în limba greacă la Academiiile domnești, la care nu aveau acces decât cei privilegiați.

„*Cititorule, Ce ești am fost, Ce sunt vei fi, Gătește-te dar*”. În primăvara anului 1823 s-a îmbolnăvit și a simțit că nu mai are mult de trăit așa că l-a chemat pe fratele său, Onea, numit și Oancea, să vină cu căruța la București și să-l readucă în satul lor, Avrig. După câteva luni, la 17 septembrie

1823 s-a stins din viață și a fost înmormântat în curtea bisericii ortodoxe, nu departe de casa în care s-a născut. Avea 44 de ani. Pe cruce este gravat un epitaf scris de Gheorghe Lazăr: „*Cititorule, Ce ești am fost, Ce sunt vei fi, Gătește-te dar*”.

După 63 de ani de la moartea sa, în 1886, a fost amplasată în București o statuie a lui Gheorghe Lazăr și un bust în Avrig, localitatea în care s-a născut, iar în 1973 a fost amplasat și la Sibiu un bust din bronz.

Rubrică realizată de prof.dr.ing.Gheorghe Manolea, Universitatea din Craiova, Doctor Honoris Causa al Universității Tehnice a Moldovei din Chișinău